

RAD I DEJSTVO ARTILJERIJE II EŠELONA

Uvođenje u boj II ešelona je jedna od najsloženijih radnji u dinamici napadnih borbenih dejstava. Ta složenost potiče od mnogobrojnih i nedovoljno sagledanih uslova pod kojima se ova radnja izvodi. Među tim uslovima se ističu: nedovoljna mogućnost da se otkriju jačina i raspored protivnika, neravnomeran uspeh jedinica prvog ešelona, poremećeno komandovanje i sadejstvo, znatni gubici i malo vremena za dalju pripremu dejstva. Drugi ešelon može biti uveden u borbu na nekoliko načina: po delovima ili u celi, uz neposrednu podršku nuklearnog oružja ili bez nje. Svaki način zahtevaće i odgovarajući postupak koji će, pri tako složenim uslovima, još više komplikovati izvođenje ove borbene radnje. Najčešće se uvodi iz pokreta, raščlanjeno i bez većeg pregrupisanja kako bi se što brže i uspešnije iskoristio uspeh prvog ešelona i istovremeno protivnik osujetio da nuklearnim oružjem nanese ozbiljne gubitke našim jedinicama pre nego što stupe u borbu. To je i razumljivo, jer od blagovremenog, neometanog i usklađenog uvođenja umnogome zavisi tempo daljih napadnih borbenih dejstava.

Navedeni i mnogobrojni drugi uslovi borbe, u izrazito oštroj formi nepovoljno se odražavaju na način upotrebe klasične (cevne) artiljerije, naročito vučne. Ona je došla u ozbiljnu krizu u pogledu mogućnosti uspešne podrške jedinica u toku dinamike: nedovoljno je pokretljiva van puteva, pa nije u stanju da uspešno prati vatrom i pokretom brzopokretne jedinice, a one u najviše slučajeva sačinjavaju drugi ešelon. Pri tome treba imati u vidu da njeni taktički postupci u savremenim uslovima borbe najviše zavise od toga da li će za neposrednu podršku uvođenja II ešelona upotrebiti nuklearno oružje ili neće. Zbog novih i otežanih uslova borbe moraju se tražiti i odgovarajući postupci koji će omogućiti brže izvršavanje taktičkih zadataka.

Uvođenje drugog ešelona u borbu uz neposrednu podršku nuklearnog oružja.

Nuklearne eksplozije eksplotišu, po pravilu, oklopne snage. Izuzetno, kad ovih nema, koristi se i pešadija. Pošto se nuklearnim udarima uništavaju i neutrališu najistureniji delovi branioca, uloga artiljerije za podršku i višecevnih bacača raketa, znatno je smanjena, što svakako zavisi od broja i snage upotrebljenih nuklear-

nih projektila i svodiće se, najčešće, na to da se obezbedi dalje prodiranje II ešelona. Zato će se izbegavati da se artiljerijske jedinice drugog ešelona razvijaju za borbu i da učestvuju u vatrenoj pripremi. Pa i sama artpriprema, kao deo vatrene pripreme, retko će se izvoditi, pošto će se drugi ešelon samo podržati vatrom po onim ciljevima koji će kočiti napredovanje oklopnih snaga. Ponekad će takvu podršku moći da pruži, do izvesne dubine, i već razvijena artiljerija I ešelona. Time bi se sačuvale vatrene mogućnosti II ešelona za savlađivanje drugih otpora po dubini braniočeve odbrane.

Ali, kada se iz ma kojih razloga (nuklearni projektili su malobrojni, a snage male, predviđene nulte tačke su udaljene od borbenog rasporeda i dr.) proceni da najistureniji delovi branioca neće biti obuhvaćeni dovoljnim efektom dejstva nuklearnog oružja (zonom teških gubitaka), a uz to se očekuju jači delovi branioca po ivicama predviđenih nuklearnih udara, prethodno dejstvo artiljerije biće neophodno. Ono će, iz već iznetih razloga, biti u obliku kraće ali snažne artpripreme u kojoj bi učestvovao i veći deo artiljerije I ešelona. Dužina i struktura te artpripreme biće različita za pojedine jedinice i pravce. Zato je i prilagođavanje vatre jedinicama u pokretu složeno i zahteva od starešina neprekidno praćenje situacije i veliku umešnost u iskorišćavanju delova I ešelona. Pre svega, najinteresantnije je razmotriti koji je osnovni kriterij za proračun dužine tog dejstva i kada ono treba da otpočne. Način tog proračuna zavisi najviše od toga da li je II ešelon sastavljen od oklopnih snaga ili od pešadije, pošto se njihove manevarske i zaštitne sposobnosti znatno razlikuju.

U posleratnom periodu razvilo se novo efikasno protivtenkovsko sredstvo — protivtenkovske rakete. Uspešan domet raketa iznosi, prosečno, oko 2000 m; on se svakim danom povećava i kod izvesnih vrsta dostiže i do 4000 m. Ako se ovaj domet uporedi sa veličinom poluprečnika zone sigurnosti nuklearnih projektila razne snage koji bi mogli doći u obzir za neposrednu podršku jedinica II ešelona, uočava se da on može biti veći ili manji od poluprečnika te zone, što svakako zavisi od jačine projektila, vrste lansirnog sredstva i daljine gađanja. On je veći nego poluprečnik zone sigurnosti projektila manje snage, a manji nego isti poluprečnik projektila veće snage.¹ To znači da će oklopne snage, podržane projektilima manje snage, biti izložene dejstvu jake protivtenkovske vatre pre nego što izbiju na granicu zone sigurnosti planirane nuklearne eksplozije, razumljivo pod pretpostavkom da je nulta tačka te eksplozije planirana u visini rasporeda protivtenkovskih sredstava branioca. Kod projektila veće snage biće obrnut slučaj, tj. oklopne snage biće izložene dejstvu nuklearne eksplozije pre nego uspešnom dometu protivtenkovskih raketa.

¹ Ako je nuklearni projektil izbačen artiljerijskim oruđem sa daljine od 20 km, zona sigurnosti za projektil od 1 KT sa eksplozijom nisko u vazduhu je oko 1600 m, a od 10 KT oko 2100 m.

Otuda i logičan zaključak da će se u prvom slučaju, za proračun dužine prethodnog dejstva artiljerije morati uzeti ovaj do- met, tj. vreme koje je potrebno jedinicama da pređu prostor od uspešnog dometa pt-raketa do linije borbenog dodira. Ovo bi se donekle razlikovalo od onog gledanja² po kojem se za ovaj prora- čun uzima zona sigurnosti nuklearnih projektila, tj. dejstvo artilje-rije za podršku bi otpočelo približno jednovremeno sa nuklearnim eksplozijama i trajalo bi dok oklopne snage pređu prostor od gra- nice zone sigurnosti nuklearne eksplozije pa do prednjeg kraja branioca, odnosno zone sigurnosti njene vatre. Računajući brzinu kretanja 10 km/čas, oklopne snage će prostor od 2000 m preći za 12 minuta, koliko bi najviše i moglo da traje dejstvo artiljerije. Da bi se uspešno neutralisala pt-sredstva, njeno dejstvo moglo bi da otpočne i pre nuklearne eksplozije, tj. kad jedinice izbiju na gra- nicu uspešnog dometa pt-raketa. Do momenta nuklearne eksplo- zije, artiljerija bi dejstvovala osmatranim vatrama i to po ciljevima na prednjem kraju branioca, prvenstveno po ciljevima koji neće biti obuhvaćeni zonom teških gubitaka nuklearne eksplozije (uko- liko bi zemljišni uslovi dozvolili). Treba imati u vidu da za vreme nuklearne eksplozije, sistem osmatranja (upravljanja) vatrom mora biti udaljen od predviđene nulte tačke za veličinu potpune zone sigurnosti. Naime, za vreme nuklearnog udara i nešto posle njega, udarni toplotni i početni radioaktivni efekti su toliko snažni da ar- tiljerijski osmatračići moraju biti u zaklonu, pa se neće moći dej- stvovati osmatranim vatrama. Posle eksplozije dejstvovaće se ne- osmatranim vatrama i oruđima za neposredno gađanje — oživelim ciljevima.

Treba istaći da se dejstvom artiljerije pre nuklearnog udara smanjuje mogućnost iznenađenja jer će se protivnikova živa sila skloniti od vatre artiljerije, i to neposredno pred sam udar. Zato će se ovakav postupak primeniti kada je smanjena mogućnost da se nuklearnim udarom postigne iznenađenje, kada su ciljevi otkri- veni, kada taktička situacija nalaže da u momentu udara jedinice bude bliže braniocu i kada je znatna razlika između dometa pt-ra- keta i poluprečnika zone sigurnosti. Pri ovome ne treba izgubiti iz vida i druge taktičke mogućnosti: da artiljerija ostvari jedan ili dva snažna vatrena udara i pred nuklearnu eksploziju prekine dej- stvo da bi protivnikova živa sila izašla iz zaklona; ili da oklopne snage budu u trenutku nuklearne eksplozije na granici uspešnog dometa pt-raketa, pa da dejstvo artiljerije otpočne neposredno po- sle eksplozije.

Napred je rečeno da će oklopne jedinice, podržane nuklearnim projektilima veće snage pre stići do granice zone sigurnosti nego do jake zaprečne pt-vatre, pa bi i osnovni kriterij za dužinu dej- stva artiljerije bilo vreme koje im je potrebno da savladaju deo te zone — do prednjeg kraja branioca, tačnije do zone sigurnosti artiljerijskih granata. To dejstvo bi počelo tek posle nuklearne eks-

² Trajanje, struktura i izvođenje vatrene pripreme, Vojno delo br. 5/1966, str. 82.

plozije tj. posle prestanka njenih neposrednih efekata. Jednovremeni početak dejstva (sa nuklearnom eksplozijom), naročito ako se radi o osmatranim vatrama, bio bi jako otežan, gotovo nemogućan iz već iznetih razloga; takav početak mogao bi se ostvariti u slučaju da artiljerija dejstvuje po ivici breše ili između nuklearnih eksplozija, ali da pri tome sistem osmatranja nije ugrožen zonom sigurnosti nuklearnih udara.

Međutim, nulte tačke eksplozije projektila veće snage najčešće se planiraju dublje — iza prednjeg kraja, kako bi se eksplozijama zahvatio veći broj ciljeva, tako da zona teških gubitaka obuhvati prednji kraj i što veći broj ciljeva iza njega. U tom slučaju će deo poluprečnika zone sigurnosti koji se nalazi ispred prednjeg kraja, često biti manji od uspešnog dometa pt-raketa, pa je prirodno da se taj domet ima u vidu pri proračunu dužine dejstva artiljerije, odnosno da se ima u vidu vreme koje je neophodno jedinicama da pređu prostor veličine tog dometa.

Pešadija je znatno osetljivija na nuklearne udare nego oklopne snage; za nju je zona sigurnosti nekoliko puta veća, pa se veličina zone mora uzeti u obzir pri proračunu i usklađivanju dejstva artiljerije sa novouvedenom pešadijom. Naime, da bi se jedinice iz pokreta pravilno uvele u borbu, u trenutku eksplozije nuklearnog projektila treba da budu (prednjim delovima) udaljene od predviđene nulte tačke najmanje za veličinu zone potpune sigurnosti. Znači, artpriprema bi trajala onoliko koliko je tim jedinicama potrebno da posle eksplozije savladaju deo te zone, tj. do linije borbenog dodira. Njena struktura zavisi od situacije. Dejstvo cruda za neposredno gađanje biće moguće tek kad se ciljevi posle eksplozije otkriju, aktiviraju i poboljšaju uslovi osmatranja.

Kada se snage u dodiru ne mogu prikriveno povući iz zone sigurnosti (pred lansiranje nuklearnog projektila po prednjem kraju), artiljerija će dobiti zadatak da obezbedi to povlačenje. Ako se povlačenje izvodi neposredno pre lansiranja nuklearnih projektila, dejstvo artiljerije se neće odvajati od artpriprema.

Uvođenje drugog ešelona u borbu uz podršku klasične artiljerije.

U ovom slučaju upotreba artiljerije, a posebno usklađivanje njenog rada i dejstva sa dejstvom pešadije i oklopnih snaga, skopčano je sa nizom teškoća. One potiču od neminovnih protivrečnosti: s jedne strane, traži se angažovanje što više vatrenih sredstava, brz razvoj iz pokreta, usklađeno, iznenadno, brzo i tačno dejstvo, a sa druge, ograničeno je vreme za pripremu dejstva, ciljevi su uglavnom pokretljivi i neotkriveni, sadejstvo poremećeno, različito stanje artiljerijskih jedinica (jedne su u pokretu, druge dejstvuje i dr.). Sem toga, najveći deo artiljerijskih jedinica I ešelona je uključen u borbu, pa je potrebno, naročito pri pretpočinjavanju dela artiljerije iz I ešelona, već uhodano sadejstvo sa jednom jedinicom prekinuti da bi se odmah posle toga uspostavilo sa novouvedenom, a za to se gubi dosta vremena.

Slične protivrečnosti, samo u znatno blažoj formi, postojale su i u II svetskom ratu. Zato su rad i dejstva artiljerija u ovoj fazi

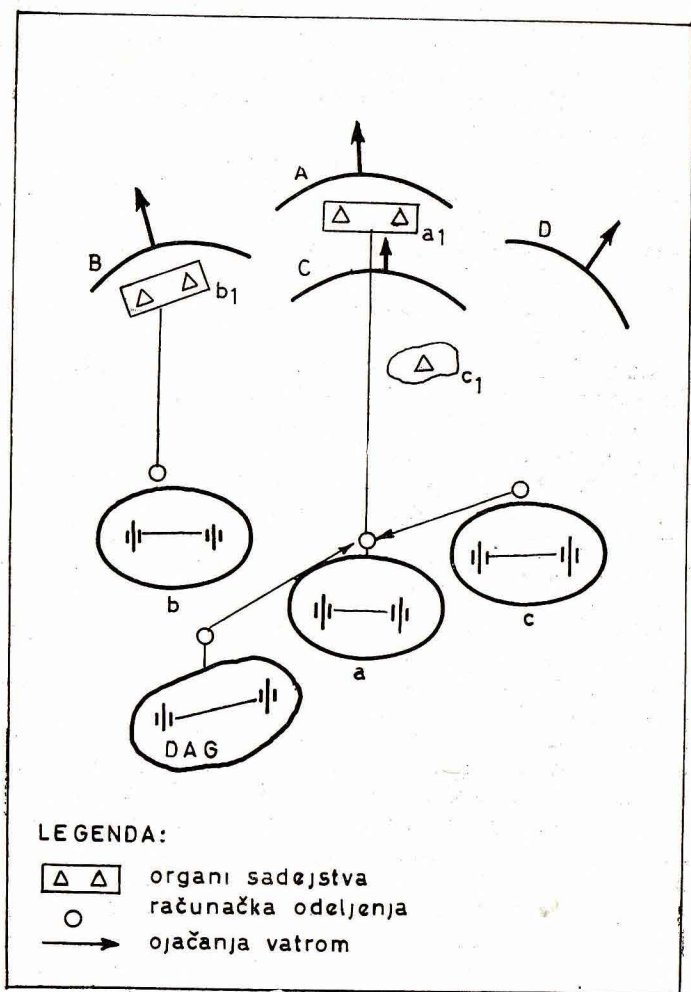
borbe najčešće zakašnjavali i zbog toga se davao kraći zastoj pešadiji radi pregrupisanja snaga, da bi artiljerijske jedinice izvršile potreban manevar, posele vatrene položaje, organizovale osmatranje, komandovanje i sadejstvo. Za uvođenje II ešelona korpusa bilo je potrebno 5—6 časova. Najviše se gubilo vremena na premeštanje artiljerije i njenih organa, povezivanje artiljerijskih i pešadijskih starešina i na uspostavljanje veze. Jednom divizionu bilo je potrebno najmanje 30 minuta da se razvije iz marševskog rasporeda u borbeni, da organizuje osmatranje i uspostavi sistem veza. Da bi se to vreme skratilo, čitavi divizion artiljerije za podršku pridavani su (u Crvenoj armiji) nižim taktičkim jedinicama kao oruđa za neposredno gađanje.

Ovo vreme u savremenim borbenim dejstvima mora biti kraće, ali ga nikako ne treba skraćivati na uštrb kvaliteta priprema. Da bi se ono skratilo moraju se tražiti novi postupci i novi oblici komandovanja i sadejstva. Sem toga, više nego do sada treba angažovati dalekometnu artiljeriju i višecevne raketne bacače, kako bi se za ovaj zadatak izbeglo obimnije angažovanje artiljerije II ešelona i skratilo vreme.

I prethodne pripreme imaju veliku ulogu u blagovremenom dovođenju i angažovanju artiljerije. Najvažnije bi bilo da se artiljerija II ešelona, kao i druga predviđena za taj zadatak, što pre uputi na određene vatrene položaje i da ih posedne pod zaštitom prednjih delova. Ovo je potrebno radi toga jer je artiljerijskim grupama potrebno za pripreme dejstva oko 1 čas. Pri tome treba imati u vidu da će usled širih frontova, povećane dinamičnosti i borbenih dejstava, nedovoljno jasne situacije i znatnih gubitaka doći do remećenja i najboljih planova i prethodnih odluka nego u prošlim ratovima. Otuda i organizacijske mere u višim štabovima moraju biti manje, a u nižim znatno obimnije. U momentu izvođenja ove radnje, mogu biti različiti (bolji ili slabiji) taktički odnosi (komandovanje, sadejstvo, veza i dr.) kako između artiljerije i podržavanih jedinica tako i između samih artiljerijskih delova. Za brzo uvođenje novih snaga neophodno je da se iskoriste dobro uspostavljeni taktički odnosi u I ešelonu i između artiljerijskih jedinica. Dobro uspostavljene taktičke odnose kod pojedinih jedinica i delova na pojedinim pravcima tog momenta ne bi trebalo prekidati, kao što se to najčešće praktikovalo u II svetskom ratu, nego ih na pogodan način iskoristiti za brže angažovanje artiljerije da pešadija ne bi čekala na pripremu artiljerije. Smatram da tu postoje još nedovoljno sagledane i iskorišćene mogućnosti, pa se iznosi jedno mišljenje o varijantama upotrebe artiljerije II ešelona u okviru divizije i korpusa, imajući pre svega u vidu uspostavljenе odnose i organe sadejstva kod I ešelona.

U diviziji, II ešelon kreće se u raščlanjenom rasporedu iza I ešelona. Može biti bez artiljerijskih sredstava ili je odranije ojačan tim sredstvima (najčešće jednim divizionom). Kada nema sredstava ojačanja, načelno mu se, pred uvođenje, prepotčinjava deo artiljerije, najčešće od primate artiljerije I ešelona ili iz divizijske grupe (DAG). Biće najcelishodnije da mu se prida onaj divizion

(artiljerija) čiji se organi komandovanja i sadejstva već nalaze na pravcu njegove buduće upotrebe. Ovim se obezbeđuje brža i efikasnija vatra, jer organi diviziona poznaju zemljište i imaju prikupljene podatke o ciljevima. Time se izbegava gubljenje dragocenog vremena za manevar organa i za njihovo povezivanje sa pešadijskim starešinama, što je usporavalo rad i dejstvo artiljerije.

Ali ako su organi ovog divizionu pretrpeli veće gubitke, ako su znatno iscrpni, ili je u većem obimu poremećeno sadejstvo, neophodno je da se pre uvođenja II ešelona popune jedinice, zamene iscrpno ljudstvo i uspostavi narušeno sadejstvo. Divizion koji se prepočinjava, ulazi u sastav II ešelona, tj. organi sadejstva ulaze u sastav pešadije, i to posle kraće artiljerijske pripreme po pred-

njim braniočevim delovima koju je planirao načelnik artiljerije divizije.

Često će situacija nalagati da se II ešelon uvede na spoju dveju jedinica I ešelona gde neće biti artiljerije i njenih organa. Tada će načelnik artiljerije divizije pravovremeno preduzeti neophodne mere da se pre nailaska pešadijskih jedinica, deo artiljerije prebaci na taj pravac, koji će posle lako uključiti u sastav II ešelona.

Oklopni puk biće upotrebljen ili u sastavu I ešelona za neposrednu podršku ili samostalno. U prvom slučaju sadejstvo artiljerije se organizuje za račun pešadije. To znači da će tenkovski starešina postavljati vatrene zahteve artiljeriji preko pešadijskog starešine. Ali čim se tenkovi odvoje od pešadije, to posredstvo u postavljanju vatrenog zahteva moraće se izbegavati. Kada se oklopni puk uvodi samostalno, obično mu se pridaje jedan divizion iz jedinica I ešelona, ili iz DAG. Sadejstvo se organizuje u korist tog puka. To znači da se artiljerijski organi sadejstva odmah povezuju sa odgovarajućim starešinama oklopnih jedinica (komandanti divizona sa komandantom puka, a komandiri baterija sa komandantima oklopnih bataljona) i od njih primaju vatrene zahteve.

Ako je deo artiljerije za neposrednu podršku ranije pridat II ešelonu, ona će, pre uvođenja pešadije u borbu, posesti vatrene položaje, a njeni organi će se razviti zajedno sa pešadijskim (oni će od već razvijenih artiljerijskih organa I ešelona primiti potrebne podatke o neprijatelju i ciljevima). Takva praksa zahteva dosta vremena za pripremu dejstva artiljerije, jer artiljerijske starešine stupaju u borbu sa nedovoljno poznatom situacijom, ali zato sa pešadijskim starešinama II ešelona sadejstvuju organi pridate artiljerije.

Kada na pravcu uvođenja svežih snaga, artiljerijski organi u I ešelonu nemaju većih gubitaka i nisu iscrpeni, ne bi ih trebalo povlačiti jer poznaju zemljište i imaju prikupljene podatke o ciljevima. Taktički bi bilo znatno celishodnije (sk. 1) da se II ešelonu (c), pored već pridatog dela artiljerije, pretpočini, bar privremeno, i onaj deo artiljerije I ešelona (divizion a) čiji se organi nalaze na pravcu uvođenja. U tom slučaju artiljerijski organi II ešelona (c) ne bi se razvijali već bi razvijeni organi I ešelona (a₁) produžili da za izvesno vreme, dok se potpuno ne uvede II ešelon, sadejstvuju sa starešinama jedinice koja se uvodi u borbu. Tako bi artiljerija II ešelona (c) privremeno ojačala vatrom artiljeriju iz I ešelona, tj. artiljerija I i II ešelona dejstvuje za račun jedinica II ešelona. Nedostatak ovakvog postupka je u tome što sa pešadijom ne bi izvesno vreme sadejstvovali organi one artiljerije koja joj je odranije namenjena, ali se obezbeđuje bolje i brže sadejstvo, brža i tačnija vatra. U toj kritičnoj fazi borbe ne smenjuju se i razvijaju novi organi i ne remeti se borbom stvarani taktički odnos između podržavanih delova i artiljerije.

Pravac na kome se uvodi II ešelon je težište borbenih dejstava divizije, pa se za podršku redovno angažuje DAG. U hitnim situacijama (a kada se II ešelon ne uvodi na pravcu na kojem su razvijeni artiljerijski organi DAG) ne treba isključiti i mogućnost da tog

usklađivanje čine, u granicama odobrenih vatrenih mogućnosti, i neki organi artiljerije za neposrednu podršku koji se budu zatekli na pravcu uvođenja II ešelona (na primer a₁). Ovi organi bi se u datom momentu prevezli sa računčkim odeljenjima diviziona iz DAG i ostvarili vatrene zahteve. Na taj način bi se već postignuto sadejstvo kod jednog puka iskoristilo za brži manevar vatrom DAG. Pomenuti organi bi vatru DAG usmeravali po ciljevima u dubini, dok bi artiljerija za neposrednu podršku gađala ciljeve koji neposredno utiču na brzo napredovanje jedinica uvedenih u borbu.

Pukovnik

Vidak VUJNOVIĆ